

narodne prosvete! Zoper tako ostudno razredno politiko vsi na krov!

Proletarci smo, in naj pomnijo tisti, ki nam ne privoščijo skorjice kruha, da beda z družisiromake. Delavci proletarci simpatizirajo z nami, z učitelji svoje dece, z nami, s svojimi sotrpini, in razumno ljudstvo ve, da so naše zahteve njemu v prid, in to že danes lahko z gotovostjo povem, če pojdejo preko naših zahtev na dnevni red, pride vihar, da bo vlada morala ugoditi našim zahtevam. Ker ne moremo štrajkati mi — zadeli bi le nedolžne otročiče in ne pravih krivcev — bodo štrajkali naši sotrpini za nas; ker ne moremo s pasivno resistenco ničesar izsiliti, bodo storili to naši prijatelji, in ker se ne upošteva našega glasu, jim bo zagrmel glas ljudstva.

Reklo se bo, da pretim, a jaz ne pretim, temveč le svarim, zakaj večina staršev bo končno vendarle uvidela, da more njihovo dečo vzgojiti v značajne, neomahljive, samostojno misleče ljudi učiteljstvo, ne pa učitelj, ki ga mori skrb za vsakdanji kruh in ki je zaradi [bede odvisen od vsake sapice. Le značajen človek more značaj vzgojiti, le učitelj, ki nima skrbi za materialne zadeve, more posvetiti vse svoje moči šoli. Ta nazor bo slejkoprej pronikel v maso naroda, in tedaj se vlada ne bo upala tako mačehovsko ravnati s šolo in učiteljstvom.

Tovariši, tovarišice, na delo med ljudstvo, da ga probudimo; to in edino to je pot k naši rešitvi!

Čestiti zborovalci, navedel sem razloge, ki govore za naše zahteve, opustil pa tudi nisem onih razlogov, ki se navajajo zoper naše zahteve, presodite torej, ali so naše zahteve upravičene ali ne.

VI.

Narodni učitelji smo, in ker je slovensko učiteljstvo vselej izvršilo svojo dolžnost napram svojemu narodu, sme pač zahtevati, da stori slovenski narod svojo dolžnost do svojega učiteljstva, ko to potrebuje pomoči naroda. Pa ne le zaradi učiteljstva, temveč že tudi zaradi samega sebe bi se moral slovenski narod zavzeti za regulacijo učiteljskih plač.

Toliko govore in pišejo, kako smo Slovenci zaostali, kako nam je na vseh koncih in krajih treba, da se ojačimo napram tujim navalom. Vseposvoda se kaže na učiteljstvo, češ, delujte za napredek naroda, dajte za to in ono ter podpirajte moralno in gmotno to in ono vevlačno narodno institucijo.

Slavna gospoda brez nič ni nič, vsako delo stane; delo v družtvih stane, izobraževalno delo stane, obrambno delo stane; časopisi i. dr. niso zastoj, in pri svoji beraški plači mora učitelj vsak vinar prej desetkrat obrniti v roki, preden ga izda. Učiteljstvo ima že danes toliko stanovskega in narodnega davka, da pač pri najbolji volji ni mogoče ga povišati in naj je še tako potreben.

Ko bi se dalo za vsak stan v odstotkih določiti, koliko da od svojih dohodkov v narodne namene, bi morali uvrstiti učiteljstvo pač v prvo vrsto, zakaj tako visokih odstotkov bi ne mogli izkazati pač noben stan. Če da advokat, trgovec, veleposestnik i. dr. na leto n. pr. 100 K v narodne namene, to ni tako velik odstotek od njegovih dohodkov, kakor pa če da ubožen učitelj 20 K od svoje beraške plače.

Izboljšate učiteljstvu plače, stem okrepite vevlačni faktor za narodovo prosveto. Učiteljstvo, ki bo rešeno mučnih skrbi za vsakdanji kruh, bo z veseljem v še večji meri nego doslej posvečalo svoje moči prosvetnemu delu, delu za probujanje in napredek naroda.

Kot rodovinski oče omenim, da je še z nekega drugega stališča narodna dolžnost rodoljubov, da se zavzamejo za regulacijo učiteljskih plač. — Slovenci smo mal narod in skrbeti moramo, da se naša mladina kar najbolje odgoji, da dobimo čvrst naraščaj po znanem reku: Če nas je malo, pa bodimo ti bolj čvrsti. — V neki kulturnoslovstveni zgodovini Nemecev sem čital: „Sinovi duhovnikov (namreč protestantskih) in učiteljev so si pridobili največ zaslug za preroditev našega naroda. Duhovskim in učiteljskim sinovom in hčeram se ima nemški narod zahvaliti za svojo kulturno in narodno moč. Duhovniki in učitelji so, ker so bili sami izobraženi in prepo-

jeni z narodnim duhom, vzgojevali svojih državah in gre toliko potrebnega denarja v tuje dežele, medtem ko ga doma primanjkuje na vseh koncih in krajih. Tisti, ki hujskajo ljudstvo zaradi regulacije učiteljskih plač, pač niso prijatelji ljudstva, temveč ljudski sleparji in sebični demagogi so. Upamo pa, da pride ljudstvo do spoznanja ter posveti takim krivim prerokom tja, kamor spadajo.

Stojimo pred veliko odločitvijo, in naše oči so uprte v parlament na Dunaju. Slovenska javnost, podpiraj nas v tej borbi, da se zadeva ugodno odloči. Slovenski časopisi naj nas podpirajo predvsem in se zavzemajo za naše zahteve; društva, krajni, okrajni in deželni šolski sveti, županstva, okrajni zastopi in druge korporacije naj sklenejo resolucije, da zahtevajo, da naj državni zbor k § 55. državnega šolskega zakona sklene še ta pridelek: „Kot minimalni dohodki učiteljstva imajo veljati isti dohodki, ki jih imajo državni uradniki pri plači in penziji vsakokratnega XI., X., IX. in VIII. činovnega reda.“

Take resolucije se naj objavljajo v časopisih, pošljejo se pa tudi naj poslancem in ministrstvu. V resolucijah se naj tudi zahteva, da naj država prevzame polovico stroškov za ljudsko šolstvo.

Velecenjeni gospodje poslanci, ne bom vam delal nikakih poklonov, temveč rečem, da slovensko učiteljstvo pričakuje, da boste naše zahteve z vso vnaemo zastopali. Uvažujte prej citirane besede Havličkove. Naša hvaležnost in plačilo naroda vam ne izostane. —

VIII.

Če država učiteljstvo odslovi, mora to iznova beračiti, kar je ponižujoče; regulacija se zavleče, in beda se poveča; ker dežele ne bodo zadostno izboljšale učiteljem plač, se čez nekoliko let mora iznova začeti beračenje za zvišanje plač. Če se učiteljstvu definitivno ne regulirajo plače, izgubi pri ljudstvu, izgubi pa tudi veselje do dela in škodo ima — narod.

Cesarjev jubilej se naj praznuje z dobrodelnostmi za otroke, regulacija plač učiteljem je tudi dobrodelnost za otroke in parlament ne more na lepši način ovekoveti šestdesetletnice vladanja presvetlega vladarja, kakor da definitivno regulira učiteljem plače, da sklene k § 55. drž. šol. zakona dodatek: „Kot minimalni prejemki učiteljev imajo veljati oni prejemki, ki jih imajo državni uradniki pri plači in penziji vsakokratnega XI., X., IX. in VIII. činovnega reda“ in da sprejme Eppingerjev predlog, da naj država prevzame polovico stroškov za ljudsko šolstvo.

Tovariši, tovarišice, ne vdajamo se sicer nikakim iluzijam, pa tudi puške ne vrzimo v koruzo, temveč vsi na krov, vsi na delo med ljudstvo! Imejmo puške nabasane in sablje pripasane, in zmaga mora biti prejalislej naša!

Predlogi in resolucije:
I. Učiteljstvo, zbrano na XX. skupščini „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ dne 7. septembra 1908 v Gorici prosi in zahteva, da slavni deželni zbor:

a) sklene k § 55. državnega šolskega zakona iz leta 1869 pridelek: Kot minimalni dohodki učiteljev na ljudskih šolah imajo veljati tisti dohodki, ki jih imajo pri plači in penziji državni uradniki vsakokratnega XI., X., IX. in VIII. činovnega reda;

b) naj sprejme Eppingerjev predlog, da naj država pomaga deželam sanirati deželne finance na ta način, da država prevzame polovico stroškov za ljudsko šolstvo.

II. Od državnih poslancev pa slovensko učiteljstvo pričakuje in jih prosi, da se z vso vnaemo zavzemo, da se uresničita a) in b) resoluciji.

III. Slovensko javnost, to je časopisje in korporacije, pa prosi slovensko učiteljstvo, da pokaže naklonjenost do učiteljstva in šole ter skrb za narodno prosveto in narodov napredek s tem, da se zavzema za naše zahteve, da z resolucijami zahteva od državnih poslancev in od visoke vlade, da se učiteljstvu definitivno regulirajo plače s tem, da se jim da take dohodke pri plači in penziji, kakor jih imajo državni uradniki vsakokratnega XI. do VIII. činovnega reda.

v vrstah narodno-radikalnega dijaštva, sta nam jamstvo, da bo mlajša inteligenca bolje nego sedanja razumevala in izvrševala svojo kulturno nalogo. Vo ti in navdušuje ga narodna misel, a potom izborne organizacije si je delo tako razdelilo, da najskromnejši najde svojim silam primeren delokrog. Kajpak je najti v vrstah narodno-radikalnega dijaštva še dovolj neso-glasja glede smotrov, ki ga zasleduje, in sredstev, ki se jih poslužuje, a to je umljivo, saj si v kratkem času svojega gibanja ni moglo še priboriti popoldne jasnosti svojih načel. Zato se nam ni čuditi, ako del nar.-rad. dijaštva čuti potrebo, poudarjati, da smatra poleg narodne misli svobodno misel kot drugo vodilno idejo, prvi enakopravno in enakevredno, da stoji nekateri celo v službi izvestnega svobodomiselnega gibanja. Nadaljuje resno in vztrajno proučevanje ugodnih eksistenčnih vprašanj in potreb dovede dijaštvo gotovo do globjega razumevanja narodne misli, do spoznanja, da je v le tej edini naš spas in naša bodočnost.

Baš od slovenskega učiteljstva je spričo priznanega njegovega idealizma pričakovati, da bo od dijaštva započeto delo nadaljevalo, program le-tega razširilo in izpopolnilo, svoje bogate izkušnje in sile z istim navdušenjem in z isto požrtvovalnostjo kakor dijaštvo udnijalo narodnemu delu, proučevanju in reševanju narodnih eksistenčnih vprašanj, poglobljanju narodne misli in doslednem izvajanju narodnih načel.

Ni možno na tem mestu očitati kulturnega delokroga slovenskemu učiteljstvu, govoriti o njega bodočih nalogah in smotrih, o sredstvih v njih dosego. Dotaknem se naj le enega vprašanja, da dokažem opravičenost svoje želje in svojega poziva po obsežnejšem, globlje zasnovanem, sistematičnem kulturnem delu, te e vprašanje narodne vzgoje.

Priznajmo, da se je to vprašanje razmerne važnosti med nami vse premalo razmotrivalo, da se je za narodno vzgojo slovenske mladine mnogo premalo storilo.

Obsežno je vprašanje narodne vzgoje in globoko.

Prava narodna vzgoja zahteva, da vzgajamo v mladini globoko zavest odgovornosti, zavest dolžnosti v moralnem in duševnem oziru napram narodu. Ona zahteva, da ustvarimo podlago zdravemu življenjskemu naziranju s tem, da zbujamo veselje do življenja, veselje in pogum do dela ter globoko antipatijo do mračnjastva in tesnosrčnosti. Dandanes mnogo pišejo o umetniški vzgoji mladine; je to samo del narodne vzgoje, zahtevajoče, da ustvarimo čim živeje stike med mladino in med ustvaritelji in nositelji narodne kulture, to so pisatelji, pesniki, umetniki, znanstveniki, narodni prvoborilci. Mladina naj spoznava in vzljubi narodne velmože, naj se navzame njih duha in nazorov. V to svrhu ji moramo podati proizvode naših pisateljev, pesnikov, umetnikov v dobri izbiri, poskrbeti ji moramo zanimive životopise, slike, kipe naših slavni mož. Potom slik, potopisov in na izletih jo moramo seznaniti s krasotami naše domovine. Trajna, globoka, požrtvovalna ljubezen do domovine in naroda mora biti sad narodne vzgoje.

Kakor je razvidno, je treba v svrhu globlje narodne vzgoje sredst v, navodil, iniciative. Od kod naj to vzamemo!

Iz lastne moči si potrebno ustvarimo! Menda si niti ne sanjamo, koliko sil spi v naši organizaciji. Koliko je mladih, čilih moči, ki bi rade delale, ako bi jih kdo vodil, ako bi jim kdo odkazal delokrog. Kaj bi se potem naše organizacije dale izvesti, ako bi se našli organizatorični talenti s potrebno iniciativo in duševnim obzorjem! Upam, da jih imamo v svojih vrstah in da stopijo čimprej na plan ter v okviru obstoječe organizacije združijo vse delavne sile v svrhu smotrnega dela (v smislu pravega narodnega napredka) v znamenju narodne misli, ki jih bo vodila, da bo njih delo etnotno in uspešno.

Taka organizacija bi lahko mnogo več storila za našo samouobrazbo in za naš ugled, da, tudi na poljudno-znanstvenem polju, na katerem je pri nas tolika suša, bi lahko kaj zglednega ustvarili, ako bi dajalo nadarjenim tovarišem, oziroma tovarišicam navodila in sredstva, da se temeljito naobrazijo in pogloblje v svoji stroki da bi bili svoj čas v stanju v posebe za ta namen ustanovljenem poljudno-znanstvenem in narodni vzgoji posvečenem listu sodelovati in poročati o napredku na polju

Dalje v prilogi.

Narodna misel.

Piše koroški tovariš.

(Konec.)

Najveselejši pojav v novodobnem kulturnem življenju Slovencev je narodno-radikalno dijaško gibanje. Zares lepe uspehe je že rodilo in duh narodni, a trezni ter delavnost, ki vlada